

БАНСКО

МОДЕЛИ ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ:

АНСКО

Това издание е съфинансирано
от Европейския съюз

Автор:
Анна Генчева

Редактор:
Любомир Василев

Това издание е по проект „CAP for CAP” („Creating Amazing Publicity for Common Agricultural Policy” – „Популяризиране на общата селскостопанска политика на Европейския съюз”), изпълняван от “Икономедиа” АД и съфинансиран от Европейския съюз, договор AGRI 2015-0230.

Тази публикация отразява единствено мнението на авторите и Европейската комисия не отговаря за съдържанието на информацията.

economedia

Б А Н С К О

2 Модели за регионално развитие

6 Банско в резюме

8 История

10 Пътят на Банско

17 Лична история

19 Интервю с
Георги Икономов,
кмет на Банско

МОДЕЛИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Преди 13 години Съветът на Европа – най-старата европейска политическа организация, създадена да защитава правата на човека, плуралистичната демокрация и правата държава и да насърчава развитието на европейската културна идентичност и разнообразие, одобрява Европейска харта за планините. Документът изисква от страните членки (47 държави, включително 28 членки на Европейския съюз) да разработят специфично законодателство и политики за планинските райони. Сред основните цели на тези политики са хармонизирането на факторите „икономическо развитие“ и „опазване на природната среда“ и постигането на баланс между човешките дейности и екологичните изисквания. Препоръчваният модел за развитие на планинските райони в Европейския съюз (ЕС) цели да се повиши качеството на живот на населението, без да се прави компромис с опазването на природните и културните ресурси.

Оттам нататък са изготвени много анализи и стратегически документи, чиито препоръки насочват вниманието върху ключови политики за стимулиране на фермерите и местните хора в планинските региони и диверсификация на поминъка им чрез дейности като устойчив туризъм, щадяща околната среда минна дейност и култивация и обработка на лечебни и ароматни растения.

През последните години обаче в България много местни и регионални политики се насочват към други подходи за развитие. Предпочетени са дейности и външни инвестиции с относително бърза

финансова възвращаемост, но пренебрегващи ефектите върху околната среда и целящи бърза печалба, инкасирана от външни инвеститори – най-често чужди на планинските райони хора. Така парите изтичат извън местната общност, която е осъдена да понася всички дългосрочни негативи от късогледите политики.

Едва ли има съмнения в огромния потенциал на туризма и влиянието му върху фундаментални промени в икономиката, екологията и социално-културната сфера на дадена страна и в даден регион. В зависимост от управлението на този сектор промените могат да бъдат с нетен положителен или отрицателен знак, що се касае до печалби, ръст, устойчивост, опазване на природата и имидж на страната/мястото като туристическа дестинация.

Добрите примери в използването на туризма като двигател на икономиката на даден регион, а оттам и на държавата като цяло, не са един и два. Не е нужно да гледаме най-големите световни туристически дестинации, достатъчно е да се обърнем към по-близките (в много отношения) до нас Гърция и Хърватия например. Това са държави, които се отнасят умно и с уважение към наследството, което оставят за бъдещите поколения. Това са политики, които експлоатират ресур-

сите, така че природата да няма нужда от спасяване. И резултатите от тези политики са налице.

От другата страна на монетата са онези политики в сектор туризъм, които предпоставят важни промени с отрицателен знак. Онези стратегии за развитие, които не се правят с мисълта за тези, които идват след нас, а устойчивостта и опазването на културно-историческото и

природното наследство са понятия само на хартия. И резултатите от тези политики също са налице.

За съжаление „постановки“ като Слънчев бряг и други бетонирани природни дадености, задъхани под напора на асфалт, постройки и унищожена при-

рода, причисляват България към втората описана група държави. Политиката на страната в туристическия сектор прилича на разглежено дете, което се е затръшкало за сладолед в огромни количества тук и сега и не иска да разбере, че първо трябва да изяде полезната храна, за да расте и да бъде здраво за години напред.

Само че, докато изграждането на чувството за мярка у малките деца става постепенно и на базата на възпитание и емпиричен опит, хората, които вземат решения за държавните политики, би трябвало да са наясно, че прекомерното

ядене на сладолед наведнъж може да причини ангина, в резултат на която дълго време след това няма да може да се поглъща нищо. Както управляващите сектор туризъм, така и предприемачите, които развиват дейност в него, би трябвало вече да са научили, че не могат да се постигнат добри резултати, ако се използват ресурсите на дадено място безконтролно, ако се действа „на парче“ с мисъл единствено за краткосрочни печалби тук и сега.

Метафората с детето и сладоледа е просто един начин да се онагледят хаотичното и без визия развитие на цял отрасъл, който иначе най-редовно е наричан приоритетен. Тъжно е, когато планови и стратегически документи, богати на експертни анализи за потенциала, нуждите и възможностите за развитие на населените места, през седем години повтарят едни и същи констатации, а напредъкът в развитието въпреки „усвоените“ милиарди остава спорен за регионите, повечето от които продължават да се обезлюдяват. И това е валидно дори за места, които на пръв поглед се развиват бурно и в тях се инвестират колосални (за българските стандарти) суми.

Според изследване за влиянието на инвестициите в Банско за развитието на целия регион, направени през 2012 г. от института Industry Watch, за 10 години в градчето под северните склонове на Пирин са инвестирани около 200 млн. лева. Отделно са бюджетните инжекции – например през 2015 г. Световната купа по ски

в Банско е получила най-много средства от държавния бюджет за домакинства на международни състезания. Въпреки това туризмът в най-големия български ски курорт е губещ бизнес (поне според офици-

алните данни от Националния статистически институт), заетостта на легловата база е далеч по-ниска от желаната, приходите са концентрирани основно в един получател, а развитието на ски зоната е съпътства-

но от перманентни обществени скандали – на местно и национално ниво.

Същевременно малко по-на север, само на 12 км от Банско, в полите на съседната Рила планина, се намира едно селце, в което статистиката отчита различна ситуация. Няколко хотелчета, къщи за гости и конни бази посрещат много по-малко туристи, които са и с малко по-различен профил – от онези, които искат да са близо до природата и традициите. Тук фермери произвеждат екологично чисти продукти с помощта на проекти, финансирани от Програмата за развитие на селските райони, млади и стари организират и с радост участват в традиционни ритуали, а яслите, детската градина и училището са пълни. В малкото селце основното, което привлича туристите, са конната езда и традициите. За Бачево конете са това, което са ските за Банско. Само че използването на тази традиционна за мястото даденост се случва по друг начин.

В това издание ще представим два модела за местно развитие, описвайки тези две близки населени места – Банско и Бачево. Изходната точка, от която започват своето развитие, е сходна, сходно е тяхното разположение – в полите на две съседни планини, сходни са дори техните имена. Те обаче следват два различни модела. В началото на този век Банско тръгва агресивно към амбициозната цел – да стане световен ски курорт на каквато и да било (природна) цена. Бачево от своя страна се движи бавно и спокойно, придържайки се към идеята да съхрани живи своите традиции и природа. ■

БАНСКО В РЕЗЮМЕ

КЪДЕ СЕ НАМИРА

Град Банско е разположен в Югозападна България. Намира се в подножието на Северен Пирин. Отдалечен е на 145 км от Пловдив и 150 км от София.

КОЛКО Е ВИСОКО

Надморската височина е 927 м.

КОЛКО ХОРА ИМА ТАМ

По данни на ГРАО от 2016 г. в град Банско по настоящ адрес живеят 8207 души.

КАКВИ КУЛТУРНИ СЪБИТИЯ И ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ СИ СТРУВА ДА СЕ ВИДЯТ

През летните месеци има фестивали за любителите на балканската и народната музика, джаза, оперната и класическата музика, фестивал на балетното изкуство, а кинофестивалите са дори два пъти годишно. Различни видове изложби, работилници и чествания също са част от събитията в града. Календарът с всички културни прояви в Банско е достъпен на сайта на общината, информация може да се получи и на място - в модерния информационен център, намиращ се на централния площад.

МУЗЕЙНИТЕ ЕКСПОЗИЦИИ в Банско също са доста на брой и отразяват достойно културно-историческия облик на града. Къщата музей „Никола Вапцаров“ е един от първите музеи в Пиринския край. Намира се на централния площад в Банско, в близост до сградата на общината. Помещава се в къщата, в която поетът Никола Вапцаров е живял след 1912 г.

Експозициите на музея представят етнографска сбирка за живота на поета, чието забележително творчество му отрежда място сред най-популярните български поети на XX век. Къщата музей на осново-

положника на българското светско образование Неофит Рилски също си струва да се види. Намира се в съседство на църквата „Св. Троица“ в Банско и е известна и с името Бенината къща.

Край Банско има и **АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ**. На около 5 км източно от Банско, в североизточния край на Национален парк „Пирин“, се намира археологическият комплекс „Св. Никола“. Селището е изградено върху естествен каменен рид с отвесни пропасти от три страни с височина 100 - 120 м. Разкрити са основите на множество каменни зидове, споени с хоросан от постройки и съоръжения със запазена височина до 3 метра, а крепостна стена очертава пространство от около 6 декара, включващо вътрешния град. Късноантичната крепост Ситан кале, намираща се на около 4 км южно от Банско, е друга интересна археологическа забележителност в района. Укрепеното селище е изградено на хълм, заобиколен от почти отвесни склонове, но дотам се стига лесно - по добре оформена туристическа пътека, обезопасена с дървени парапети. ■

ИСТОРИЯ

Множество археологически обекти, открити на територията на община Банско, свидетелстват за заселването ѝ от най-ранни исторически времена. В местността Старото градище, на около 4 км югозападно от град Банско, и в местността Юлен (по течението на река Дамяница) са открити останки от антични крепости. В близост до местността Старото градище са открити и тракийски надгробни могили. Предполага се съществуване на средновековното селище в местността Св. Троица, а югоизточно от град Банско се намират останките от късносредновековните църкви „Св. Георги“ и „Св. Илия“. Възприето е схващането, че Банско се обособява като селище след обединяването на няколко махали в периода XV-XVI век.

До XVIII век банскалии са предимно животновъди и занаятчии, а в периода на национално Възраждане Банско се развива като градски търговско-занаятчийски център. По река Глазне се изграждат много воденици, дъскорезници, валявици, тепавици, табакхани за щавене на кожи. Предприемчивите му жители поддържат търговски връзки със селища от егейското крайбрежие, от Централна и Западна Европа. Кервани с дърводелски, кожарски и железарски стоки се отправят към Беломорието, в Серско и Драмско и докарват обратно памук, риба, тютюн, маслини, необработени и обработени кожи.

Разширените контакти с външния свят още от XVIII век превръщат Банско и региона в едно от огнищата на Българското възраждане. Банско е родно място на не-

говия основоположник и автор на „История славяноболгарская“ Паисий Хилендарски (1722 - 1773). През този период тук е роден и живял още видният български просветител Неофит Рилски (1793 - 1881) - монах, учител и художник, определян като „патриарх на българските учители и книжовници“. Икономическият и духовен подем през XVIII и особено през XIX век се проявява и в актовете на местното самоуправление в тогавашното село Банско. Около 1850 г. е основана Банската българска община като продължение на сформирания през 1833 г. общоселски обществен съвет за изграждане и изписване на църквата „Св. Троица“. В ръководството на общината влизат влиятелни представители на търговско-занаятчийското съсловие. През 1838 г. в църковния двор е построено помещение за килийно училище, което през 1847 г. прераства в ново-българско светско училище.

В края на XIX и началото на XX век Банско е най-голямото селище в Разложката каза. Според данните, посочени в труда „Македония. Етнография и статистика“ на Васил Кънчов, през 1900 г. „в него живеят 6500 българи християни“.

През този период Банско се превръща в център на националноосвободителните борби, като кулминацията е Илинденско-Преображенското въстание (1903 г.).

Територията на настоящата община е включена в пределите на България през 1912 г. Банско е освободено на 5 октомври същата година с помощта на чети, водени от Йонко Вапцаров, Христо Чернопеев, Пейо Яворов и Лазар Колчагов.

След Първата световна война главният поминък в Банско е земеделието, скотовъдството, добив на дървен материал за строителството и за дърводелство - изработване на мебели и други изделия за бита.

ПЪТЯТ НА БАНСКО

Това късче природа е безценно българско и световно богатство, включено в програмата „Човек и биосфера“ на ЮНЕСКО (Организацията на обединените нации за образование, наука и култура - бел. ред.). Цитатът е от сайта на дирекцията на Национален парк „Пирин“ и кратко и ясно показва какъв рядък шанс има град Банско, бидейки разположен в подножието на величествените пирински върхове.

Дали Банско успява пълноценно да се възползва от този шанс? Въпросът няма лесен и еднозначен отговор.

Трудното в туризма, когато е водещ отрасъл в дадено населено място, е да бъде създаден туристически продукт, който да е планиран пълноценно, да е таргетиран правилно и в същото време да е целогодишен, а не само сезонен. Такъв продукт носи постоянна трудова заетост на местното население, по-равномерно разпределение на доходите, шанс за по-бърза възвращаемост на инвестициите и като цяло – баланс и устойчивост.

СТРОИТЕЛНИЯТ БУМ

След демократичните промени и отварянето на възможности за частна инициатива и развитие на собствен бизнес в България логично започна роенето на частни хотели в атрактивното градче, разположено под северните склонове на Пирин. Темповете, с които това се случи обаче, изненадаха мнозина. Само за

няколко години от малко градче с павирани улици Банско се превърна в най-големия зимен курорт на България. По време на строителния бум през 2006 и 2007 г. предприемаческият дух на банскалии вкупом се насочва към туристическия бранш. Хора, които традиционно са изкарвали прехраната си с производства като земеделци и дърводелци, се насочват към хотелиерския бизнес. Заради нарасналия интерес към пистите над Банско и очакванията за голямо търсене на скъпи жилища в града строителни предприемачи започват сериозни инвестиции. В първите години огромният инвеститорски интерес, включително на чуждестранни физически лица, купващи апартаменти в апартхотели, донася добри, в някои случаи завидни печалби на собствениците на земи и на строителните предприемачи и инвеститори. Бурното развитие осигурява зае-

тост в строителството и в сектора на услугите, обслужващи увеличения брой туристи. Постепенно Банско се утвърждава като най-големия и известен зимен курорт в България с огромна леглова база, включваща от малки къщи за гости до петзвездни хотели. Курортът неколккратно е домакин на стартове от Световната купа по ски алпийски дисциплини, а световноизвестни имена от белите спортове стават негови рекламни лица.

Постепенно обаче имотният балон в Банско се надува и по естествен път идва моментът, в който се пука. Макар за това да допринесе и световната икономическа криза след 2008 г., в същността си причината е класическото надуване на ценови балон, който рано или късно неизбежно спихва. Несбъдналите се илюзии за безкраен растеж на цените прекратяват строителния бум и оставят след себе си недостроени сгради и хаос в ко-

муналната инфраструктура – незаконни улици, извираща канализация и празни хотели, и в допълнение – голям брой хора, останали без работа. От години пустеещи жилища, а някои от тях и рушащи се, стоят непродадени. Много от чужденците, инвестирали в имоти, се оказват със собственост, чиято пазарна стойност е далеч по-ниска от цената на придобиване.

За да избегнат натиска на кредиторите и да увеличат приходите си, инвеститорите опитват да засият интереса на нови туристи и купувачи, като лобират за разширяване на ски зоната над Банско, чието олицетворение стана искането за строеж на втори кабинков лифт. Местната власт е „за“ идеята Банско да се развие като още по-голям ски курорт. Заедно с концесионера на ски зоната „Юлен“ АД и свързания с него основен кредитор на ски зоната „Първа инвестиционна банка“ АД общината лобира за премахване на

ограниченията от природозащитен характер. Въпросът обаче влиза в противоречие със статута на Пирин като обект на Световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО - един от само двата български обекта, включени в списъка в частта природно наследство.

Това провокира перманентен конфликт, в който основните (но не единствени) въвлечени са природозащитни организации, от една страна, и инвеститори и местната власт, от друга. И едните, и другите организират протести, а страничният безпристрастен наблюдател често се губи в излагането на противоречващи си данни, анализи и доводи.

ПО ПЪТЯ НА ЛИФТА

Статистическите данни в България по традиция са нещо, с което трябва да се

борави с едно наум заради съмненията в тяхната достоверност. Банско не прави изключение. Може да срещнете най-различни числа за брой на хотели, легла и туристи, за приходи от туризъм, за разкрити работни места.

Това, което е видно както от официалните данни, така и с просто око, е, че заетостта на легловата база съвсем не е такава, на каквато се надяват инвеститори и собственици в Банско и региона. Обяснението, което дават привържениците на идеята за разрастването на Банско като ски курорт, е, че съществуващата ски зона е твърде малка и спира растежа на курорта. И оттам фикс идеята за втори лифт над Банско, който „да отвори пътя към планината“.

А дали наистина разширяването на ски зоната би довело до подем на града? И дали разширяването на концесията ще помогне за реализацията на пустеещите имоти, или ще доведе нови инвеститори в хотели във вече презастроения град? В плановете на общината лисват убедителни доводи срещу тези логични опасения.

В общинския план за развитие е посочено, че благодарение на високото качество на изградената туристическа инфраструктура и на имиджа на общината като утвърден зимен курорт с възможности за практикуване на ски туризъм отрасълът понеса последиците от

икономическата криза сравнително по-безболезнено. Пак там се казва, че почти всеки трети от наетите намира препитание в туристическа дейност.

От другата страна са аргументите, че туризмът в града е губещ сектор, поне според официалните данни на НСИ, а концесионерът на ски зоната събира над 55% от приходите от туризъм в общината.

И че макар избраният модел за развитие на Банско да осигурява заетост, тя е по-скоро сезонна, нископлатена и неустойчива във времето. Това се потвърждава и от данните за механичното движение на населението, т.е. хората, които са се заселили в Банско, и

онези, които са си тръгнали от града. Въпреки огромните инвестиции, които логично водят към очаквания за обръщане на негативните демографски тенденции, данните не потвърждават това очакване, дори напротив – в редица години от общината и в частност от града са се изселили повече хора в сравнение с броя на заселилите се там.

Оценявайки възможностите за бъдещо развитие, неизбежно трябва да се отчитат и тенденциите в изменението на средата. В световен мащаб отдавна е поставен въпросът за неустойчивостта на зимните спортове вследствие на глобалното затопляне. В доклад на Димитър Събев и Руслан Йорданов, изследващ моделите за развитие на планинските райо-

ни в България, по проект на Сдружение за дива природа „Балкани“ се припомня нарастващата значимост на климатичните промени като фактор за развитие на зимния туризъм. Според доклада през 2007 г. европейската програма за изследване и прогнозиране на териториалното развитие ESPON излиза със заключение, че заради промените в климата към 2030 г. „зимните спортове вероятно ще изпитат спад в много планински райони в южната половина на Европа, включително в Алпите“ (Scenarios on the Territorial Future of Europe, ESPON Project 3.2, p. 23). Скорошна оценка твърди, че в рамките на следващите 10 години заради неблагоприятни климатични условия може да фалират 300 от общо 470 ски курорта в САЩ („Fake Snow, Real Money“. Bloomberg, 6.03.2015). В Австрия, където зимният туризъм създава заетост за 150 хил. души и реализира 57 млн. нощувки, се говори за алтернативни на ските занимания през зимния сезон и за засилване на летния туризъм в планинските курорти (Ulrike Probstl, „Climate change and winter sports“).

По оценки на български учени „предвид географското разположение на България количеството на снега ще намалява в резултат на по-късните зимни валежи на сняг и по-ранното му топене, както и на увеличените валежи на дъжд, а това ще има „огромно негативно влияние върху ски курортите, особено тези в по-ниските планински пояси“. Приходите от зимния туризъм няма да могат да покрият разходите за производство на изкуствен сняг. Дори днес изкуственият сняг отблъсква „значителна част от българския туристопоток“ („Анализ и оценка на риска и уязвимостта на секторите в българската икономика от климатичните промени“. ОПОС, стр. 228).

КУЛТУРНИЯТ КАЛЕНДАР

В резултат на противоречивия модел за интензивно развитие на Банско като ски курорт на всяка цена историческият планински град бавно започна да губи културния си облик, поне по отношение на архитектурата. Автентичният възрожденски стил на много места е изместен от луксозни сгради, характерни по-скоро за скъпите нови all inclusive курорти. „Не ми допада смесицата от стар град и нови хотели. Банско би спечелило много повече и би се превърнало в знаков курорт, ако запази автентичния си дух и старите традиции“, каза Маркус Васмайер, световен и олимпий-

ски шампион в ски алпийски дисциплини, който беше гост на откриването на сезона в Банско в средата на декември 2015 г. Васмайер от години инвестира в реставрацията на стари къщи в родното си село в Бавария и е успял да съхрани цяло етнографско селище. Според него: „Когато копираш стила на безвкусни курорти в Америка или Западна Европа, неизменно се превръщаш в безлично място. Никой не би искал да отседне в хотел, който му напомня панелките в предградията на бившия източен блок. Банско трябва да покаже, че има история и култура, защото това е ценно, а и привлича по-висок клас посетители. В ски зоната всичко е напра-

вено изключително професионално. Така трябва да бъде и в града.“

През септември 2014 г. американският актьор и активист за опазване на околната среда Леонардо ди Каприо стана посланик на Организацията на обединените нации по въпросите на мира и климатичните промени. Тогава пред делегатите на ООН актьорът произнесе впечатляваща реч, в която заяви: „Бедствието на климатичните промени вече е отвъд личния избор, който отделните хора правят. То зависи от решенията и изборите на индустриите и правителствата ни.“

Ако наложим думите на Ди Каприо върху казуса „Банско“, изниква въпросът за отговорността на българските управляващи – на местно и национално ниво, и за цената, която ще плащат бъдещите поколения, за инвестиции, които носят краткосрочни печалби, но унищожават уникална природа в дългосрочен план.

И за волята на тези управляващи да потърсят и приемат алтернатива на агресивното развитие на Банско, което лакомо поглъща нови и нови защитени територии, превръщайки ги в ски зона. Алтернатива, насочена към преодоляване на настоящата патова ситуация, която не води към добро – нито за местното население и икономиката, нито за туристите, нито за природата. А по-скоро води към ограничаване на потенциала за дългосрочното стопанско и социално развитие на Банско.

Похвално е, че през последните години местната управа се опитва да развие Банско и в културно отношение и да го направи атрактивна дестинация и през летните месеци. Културният афиш на града целогодишно е изпълнен с фестивали и чествания, работилници и изложби, а международните фестивали

за джаз и за оперна и класическа музика през летните месеци стават все по-популярни и в последните години привличат многохилядна публика. Традиционният фестивал за автентичен фолклор „Между три планини“ и театралният фестивал също се радват на голям интерес от страна на туристите. На централния площад „Възраждане“ има изграден модерен информационен център, където учтиви служители разказват на посетителите за историята на града, възможностите за туризъм и културните прояви от афиша.

Тази посока дава шанс на Банско за далеч по-пълноценно развитие. Противоречивият модел на агресивно развитие чрез по-голяма ски зона на всяка (природна) цена осигурява някакво ниво на заетост и доходи, но въвлича в непрекъснати конфликти природоза-

щитници, инвеститори, общини, министерства, политици, местна общност. По този начин обществената енергия се губи в конфликти, вместо да се канализира в далновидно развитие на местната общност.

А моделът, който залага на културните прояви като съществен елемент от туристическия продукт на Банско, от една страна, ще допринесе за утвърждаването му като целогодишна туристическа дестинация, осигурявайки по този начин по-стабилни доходи и работни места. От друга страна, такъв модел, който не е в разрез с националното законодателство и с приоритетите на Европейския съюз и ЮНЕСКО за устойчиво развитие, много по-лесно може да обедини всички заинтересовани страни да гледат и работят в една посока, а не да водят битки помежду си. ■

Лична история ЛЮБОВ, МИНАВАЩА ПРЕЗ ПЕТТЕ СЕТИВА

Нестихваща и неподвластна на промените - такава е любовта на Диана Андреева към Банско от 24 години насам. Любов, която минава през петте ѝ основни сетива – картината към върховете на Пирин, вкуса на храната в автентичните кръчми, мирисата на природата, магията на джаза, допира до банските баби, на които казва „добър вечер“.

Диана Андреева стъпва в Банско за пръв път през 1992 г. Първото нещо, което влиза директно в сърцето ѝ, е изгледът от града към Пирин. „Вихрен, Тодорка, Кутело – невероятна, несравнима за мен гледка“, казва тя и добавя, че оттогава ходи всяка година в Банско, а гледката продължава да я „побърква“.

Разказвайки за Банско, Диана може да предложи усещания, които да станат почти като твои лични, без дори да си стъпвал там.

През нейните очи Банско от 1992 е перфектната дестинация за почивка - едно спокойно, красиво място, без строителство и писти, със страхотна архитектура и задушевна атмосфера. Продължава да харесва и новото Банско. Или по-скоро да го обича. Но може би именно защото го обича, ѝ е малко тъжно за посоката, в която върви развитието на градчето.

Диана не е скиор. Тя е запален турист и планинар. Сигурно затова казва, че преживяла истински шок, след като Банско поема курс към развитието си като ски курорт. „Вървах нагоре по склона сред изсечени дървета, камъни и кал. Беше трагично. Все едно планината беше обезчестена“, спомня си Диана първия път,

когато през лятото се качва по склоновете на Пирин на мястото на изградената писта. Но бърза да допълни, че „нагоре пак си остава онази неповторима гледка на Пирин и това долу спира да има значение, поне за туристите“.

През последните 10 години тя ходи в Банско и заради джаз фестивала през лятото. „Ставаш в 7, правиш 11-часов преход до Тевно езеро например, прибираш се смазан, вземаш бърз душ, хапваш страхотно вкусни неща в някоя кръчма, след това отиваш на площада да слушаш джаз. Банско за мен е комбинация от нещата, които обичам, събрани на едно място в един ден“, обобщава Диана.

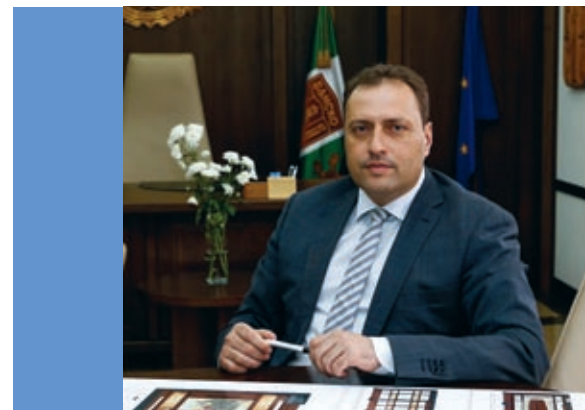
Другото пленяващо нещо за нея са милите и сърдечни хора, които живеят там. „Често, като се разхождам вечерта из тихите улички и видя на някоя пейка възрастни банскалийки, които седят и си говорят, много обичам да мина покрай тях и да им кажа „добър вечер“, разказва Диана. И допълва: „Резултатът винаги е сърдечен и оживен разговор, в който всяка баба поздравява, започва да те разпитва къде си ходил, какво си правил на един език, който невинаги разбираш. Но усещането е прекрасно.“

Инфраструктурните проблеми и преастроенияването я дразнят, но се опитва да се абстрахира от тях заради всичко, което обича в Банско. Тъжно ѝ е, че в последните години на места в града се появява „неприятна смесица между старата уникална архитектура и новото строителство“, че се строи „без планиране, без мисъл да се запази наистина ценното“. Но

веднага бърза да каже: „Понякога заради нещата, които обичаш, можеш да пренебрегнеш всичко останало.“

На въпрос какво може да я откаже от Банско Диана казва, че ако продължи строителството на сгради и на нови писти, като планинар ще ѝ е болно да гледат как природата се съсипва. Случвало ѝ се е да каже „тази година съм за последен път тук“, но до следващата година ѝ минава.

Най-яркият израз на усещанията си по отношение атмосферата и това, което я тегли към пиринското градче, Диана намира в изпълнението на Соломон Бърк на джаз феста през 2010 г. „Един мъж с внушителни размери, който пее страхотна соул музика и от време навреме казва „easy, easy people... listen“ (в превод от англ. - спокойно, спокойно, хора... слушайте). ■

Георги Икономов, кмет на Банско

Кои са най-големите предимства на Банско като място за живеене, за почивка и за правене на бизнес?

- Банско е уникално съчетание на много история и старинен дух, запазени традиции, прекрасна природа и нова, модерна туристическа инфраструктура и ски зона.

Банскалии живеят в старинен град със запазен дух, който град в същото време е и динамичен, с нестихващ живот. Банско дава на местните хора комфорта и уют на малкия град и едновременно с това възможностите и качество на живот на европейско ниво.

За почивка предимствата на Банско са уникалната природа и най-вече Пирин планина; възможностите за туризъм, които са изключително разнообразни, както през зимата, така и

през лятото; изключително високото ниво на туристическите услуги, които се предлагат на достъпни, даже евтини цени; съхранените местни бит, култура, фолклор, кухня, които са уникални. И най-вече сърдечността и гостоприемството на банскалии. Банско е вече утвърдена и изключително популярна туристическа дестинация. Курортът ни е носител на редица престижни международни награди в областта на туризма. Пет пъти сме били домакин на стартове от Световната купа по ски алпийски дисциплини. Банско се посещава ежегодно от над 600 000 туристи. Целият този имидж, който си създаде Банско през последните години, го превърна в престижно и желано място за бизнес инвестиции в областта на туризма. Не само от български,

но и от редица големи европейски инвеститори.

Кои са най-големите недостатъци на Банско като място за живеене, за почивка и за правене на бизнес?

- Банско не е чист курорт, както са например Боровец, Пампорово, Слънчев бряг и други. Поради това понякога трудно се балансира между интересите и спокойствието на местните жители и изискванията и очакванията на хилядите туристи. Но жителите на Банско добре знаят, че развитието на туризма е изключително важно, и проявяват търпение и разбиране.

Не се сещам за недостатъци на Банско като място за почивка.

За бизнеса доскоро проблем беше липсата на общ устройствен план, както и улична регулация в новите квартали на града. Тоест за бизнеса липсваше яснота по отношение вижданията на местната власт за пространствено и икономическо развитие на града и общината. С изработването на нов общ устройствен план на общината и възлагане на уличната регулация този проблем се преодоля.

Кои са трите постижими цели, свързани с развитието на Банско, които можете да реализирате до края на управленския са мандат през 2019 г.?

- Рехабилитация и обновяване на основната пътна инфраструктура и зелените пространства. Изграждане на спортно-развлекателен център на мястото на бившата казарма и изграждане на нова спорт-

на инфраструктура, най-вече футболни игрища.

Изграждане на втори кабинков лифт и допълнителни писти и лифтове в ски зона Банско, както и стартиране изграждането на ски зона Добринище.

Нека си представим, че се връщаме 25 години назад във времето и вие сте кмет на Банско с 25-годишен мандат. Какво различие бихте направили в политиките за развитие на Банско?

- По-скоро бих променил политиката на развитие на Банско преди около 15 години. Тогава горе-долу започна изграждането на ски зоната, което доведе до огромни икономически интереси към града ни.

Първо, не бих позволил да се реализират толкова огромни инвестиционни проекти без визия за развитие на града ни и при липса на всякакво устройствено планиране, което да определи границите на града и много по-ниски показатели за застрояване.

Второ, бих се опитал да запазя водещото място на местния бизнес пред това на външните инвеститори.

Как си представяте Банско след 10 години?

- Представям си го с изградена модерна спортна, пътна и здравна инфраструктура, използваща екологични и относително независими източници на енергия, с основен транспорт в града и планината електромобили и велосипеди.

Град, в който всеки иска да се завърне, а ние, банскалии, да го посрещаме с удоволствие!

БАЧЕВО

2 Модели за регионално развитие

6 Бачево в резюме

8 История

10 Пътят на Бачево

17 Лична история

19 Интервю с Росица Чатлабашева, кмет на Бачево

МОДЕЛИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Преди 13 години Съветът на Европа – най-старата европейска политическа организация, създадена да защитава правата на човека, плуралистичната демокрация и правовата държава и да насърчава развитието на европейската културна идентичност и разнообразие, одобрява Европейска харта за планините. Документът изисква от страните членки (47 държави, включително 28 членки на Европейския съюз) да разработят специфично законодателство и политики за планинските райони. Сред основните цели на тези политики са хармонизирането на факторите „икономическо развитие“ и „опазване на природната среда“ и постигането на баланс между човешките дейности и екологичните изисквания. Препоръчваният модел за развитие на планинските райони в Европейския съюз (ЕС) цели да се повиши качеството на живот на населението, без да се прави компромис с опазването на природните и културните ресурси.

Оттам нататък са изготвени много анализи и стратегически документи, чиито препоръки насочват вниманието върху ключови политики за стимулиране на фермерите и местните хора в планинските региони и диверсификация на поминъка им чрез дейности като устойчив туризъм, щадяща околната среда минна дейност и култивация и обработка на лечебни и ароматни растения.

През последните години обаче в България много местни и регионални политики се насочват към други подходи за развитие. Предпочетени са дейности и

външни инвестиции с относително бърза финансова възвращаемост, но пренебрегващи ефектите върху околната среда и целящи бърза печалба, инкасирана от външни инвеститори – най-често чужди на планинските райони хора. Така парите изтичат извън местната общност, която е осъдена да понася всички дългосрочни негативи от късогледите политики.

Едва ли има съмнения в огромния потенциал на туризма и влиянието му върху фундаментални промени в икономиката, екологията и социално-културната сфера на дадена страна и в даден регион. В зависимост от управлението на този сектор промените могат да бъдат с нетен положителен или отрицателен знак, що се касае до печалби, ръст, устойчивост, опазване на природата и имидж на страната/мястото като туристическа дестинация.

Добрите примери в използването на туризма като двигател на икономиката на даден регион, а оттам и на държавата като цяло, не са един и два. Не е нужно да гледаме най-големите световни туристически дестинации, достатъчно е да се обърнем към по-близките (в много отношения) до нас Гърция и Хърватия например. Това са държави, които се отнасят умно и с уваже-

ние към наследството, което оставят за бъдещите поколения. Това са политики, които експлоатират ресурсите, така че природата да няма нужда от спасяване. И резултатите от тези политики са налице.

От другата страна на монетата са онези политики в сектор туризъм, които поставят важни промени с отрицателен знак. Онези стратегии за развитие, които не се правят с мисълта за тези, които идват след нас, а устойчивостта и опазване-

то на културно-историческото и природното наследство са понятия само на хартия. И резултатите от тези политики също са налице.

За съжаление „постановки“ като Слънчев бряг и други бетонирани природни дадености, задъхани

под напора на асфалт, постройки и унищожена природа, причисляват България към втората описана група държави. Политиката на страната в туристическия сектор прилича на разглезено дете, което се е затръшкало за сладолед в огромни количества тук и сега и не иска да разбере, че първо трябва да изяде полезната храна, за да расте и да бъде здраво за години напред.

Само че, докато изграждането на чувството за мярка у малките деца става

постепенно и на базата на възпитание и емпиричен опит, хората, които вземат решения за държавните политики, би трябвало да са наясно, че прекомерното ядене на сладолед наведнъж може да причини ангина, в резултат на която дълго време след това няма да може да се поглъща нищо. Както управляващите сектор туризъм, така и предприемачите, които развиват дейност в него, би трябвало вече да са научили, че не могат да се постигнат добри резултати, ако се използват ресурсите на дадено място безконтролно, ако се действа „на парче“ с мисъл единствено за краткосрочни печалби тук и сега.

Метафората с детето и сладоледа е просто един начин да се онагледят хаотичното и без визия развитие на цял отрасъл, който иначе най-редовно е наричан приоритетен. Тъжно е, когато планови и стратегически документи, богати на експертни анализи за потенциала, нуждите и възможностите за развитие на населените места, през седем години повтарят едни и същи констатации, а напредъкът в развитието въпреки „усвоените“ милиарди остава спорен за регионите, повечето от които продължават да се обезлюдяват. И това е валидно дори за места, които на пръв поглед се развиват бурно и в тях се инвестират колосални (за българските стандарти) суми.

Според изследване за влиянието на инвестициите в Банско за развитието на целия регион, направени през 2012 г. от института Industry Watch, за 10 години в градчето под северните склонове на Пи-

рин са инвестирани около 200 млн. лева. Отделно са бюджетните инжекции – например през 2015 г. Световната купа по ски в Банско е получила най-много средства от държавния бюджет за домакинства на международни състезания. Въпреки това туризмът в най-големия български ски курорт е губещ бизнес

(поне според официалните данни от Националния статистически институт), заетостта на легловата база е далеч по-ниска от желаната, приходите са концентрирани основно в един получател, а развитието на ски зоната е съпътствано от перманентни обществени скандали – на местно и национално ниво.

Същевременно малко по-на север, само на 12 км от Банско, в полите на съседната Рила планина, се намира едно селце, в което статистиката отчита различна ситуация. Няколко хотелчета, къщи за гости и конни бази посрещат много по-малко туристи, които са и с малко по-различен профил - от онези, които искат да са близо до природата и традициите. Тук фермери произвеждат екологично чисти продукти с помощта на проекти, финансирани от Програмата за развитие на селските райони, млади и стари организират и с радост участват в традиционни ритуали, а яслите, детската градина и училището са пълни. В малкото селце основното, което привлича туристите, са конната езда и традициите. За Бачево конете са това, което са ските за Банско. Само че използването на тази традиционна за мястото даденост се случва по друг начин.

В това издание ще представим два модела за местно развитие, описвайки тези две близки населени места – Банско и Бачево. Изходната точка, от която започват своето развитие, е сходна, сходно е тяхното разположение - в полите на две съседни планини, сходни са дори техните имена. Те обаче следват два различни модела. В началото на този век Банско тръгва агресивно към амбициозната цел – да стане световен ски курорт на каквато и да било (природна) цена. Бачево от своя страна се движи бавно и спокойно, придържайки се към идеята да съхрани живи своите традиции и природа. ■

БАЧЕВО В РЕЗЮМЕ

КЪДЕ СЕ НАМИРА

Селото е разположено на 4 км северно от Разлог, в най-ниските разклонения на Югозападна Рила. Отдалечено е на 151 км от Пловдив и 150 км от София.

КОЛКО Е ВИСОКО

Надморската височина е 920 м.

КОЛКО ХОРА ИМА ТАМ

По данни на ГРАО от 2016 г. в село Бачево по постоянен адрес живеят 1645 души.

КАКВИ КУЛТУРНИ СЪБИТИЯ И ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ СИ СТРУВА ДА СЕ ВИДЯТ

Тодоровден, или **КОНСКИ ВЕЛИКДЕН**, за местните жители е най-почитаният празник. На този ден те изразяват своята любов към конете, които за тях са свещени животни. Празникът започва в центъра на Бачево с водосвет и ритуално захранване на конете със захар, царевица, пшеница, сол и чесън. Тази традиция е съхранена в най-голяма степен именно в тази част на страната. Конните надбягвания, или т.нар. кушии, и надтеглянето с коне са другата съществена част от празника.

Гледката от **СКАЛАТА НА СВЕТИ ГЕОРГИ** (или, както я наричат местните, Джерджиевата скала) е поразяваща. Легендата разказва, че в ранните години на християнството свети Георги - защитник на християнската вяра, попада на тази скала, докато бил гонен от мюсюлманите. Зад себе вижда безбройната турска армия, а пред себе си бездънната пропаст. Решава да тръгне напред и в този момент Господ дава крила на коня му и той полита над скалата. До ден днешен личат следите от конските копита. Вярва се, че това място е оброчище, заредено със силна енергия. До нея може да се стигне с високопроходим автомобил, пеша и, разбира се, на кон. До скалата има и параклис.

Всяка година на 6 май, **ГЕРГЪВДЕН**, в местността Пресвета, намираща се на

1 км от Гергева скала, жителите на Бачево правят курбан за здраве и плодородие. Вечерта срещу Гергъвден се извършва ритуалът „Топене на китките“. Младите момичета от селото приготвят хубави китки и като пеят песента „Росен дъжд зароси“, ги топят в глинен съд с вода, като всяко момиче си намисля желание, а на сутринта се раздават китките с пожелание то да се сбъдне.

Според проучвания на **БАН МИНЕРАЛНИЯТ ИЗВОР БАНИЦЕ** в местността Ръждавец край с. Бачево е с най-високите лечебни и питейни качества наред с изворите във Варна и Девин. Изворът се намира на 4 км от гр. Разлог. Най-добър е лечебният ефект на минералната вода върху стомашно-чревни заболявания, екземи, рани, заболявания на нервната система. Температурата е 28° С. ■

ИСТОРИЯ

Археологически данни и находки показват, че землището около Бачево е било населено още от праисторическия човек през каменната епоха. В местността Грамадите са намерени най-старите останки от човешки живот в района, те датират от V и VI хилядолетие пр.н.е. В същата местност са намерени материали, датирани от каменно-медната епоха, от желязната епоха и от римско време.

Смята се, че землището в Разложката котловина и Бачево е било населено от славянското племе смоленци и заедно със завареното тракийско население станали постоянните жители на района. Следи от тракийското и римското селище с некрополна могила са намерени в местността Тополите на юг от селото. В местността Градището, на 5 км източно от селото, са открити развалини на стара антична крепост. Останките на средновековна черква в местността Марена също свидетелстват за българско средновековно селище по тези земи, датиращо от IX до XI век.

Може да се предполага, че турците са завладели Разлог след битката за София през 1383 г. А първите мохамедани се появяват в Бачево през 1576 г. С течение на

времето християнското население в Бачево все повече намалявало за сметка на мюсюлманското. Едната махала на Бачево била турска, а другата християнска. След освобождението през 1912 г. всички мюсюлмани напускат селото и то отново става изцяло християнско.

В селото има изградена църква, която не е била разрушена по време на турското робство.

Около 1830 г. в Бачево е имало добре уредено училище, където свещеник и учител е бил Панайот Илиев. Днешното основно училище в селото до освобождението през 1912 г. е било начално. ■

ПЪТЯТ НА БАЧЕВО

В Разложката котловина, където се срещат планините Рила, Пирин и Родопи, в най-ниските разклонения на Югозападна Рила е приютено село Бачево. То е едно от седемте села в община Разлог и второто по големина след село Баня. По последни данни от ГРАО живеят 1645 души, което според градоустройствената класификация на населените места в България определя Бачево като средно село. Друг тип класификации пък – онези, създадени на базата на личните наблюдения на туристи и посетители, го определят като „живо село“.

Живот на селото дават големият брой млади хора в него, детската градина и основното училище със запълнен капацитет, земеделието, развивано с подкрепата на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз, което осигурява поминък на хората, и добиващата популярност през последните години конна езда, с която селото става все по - известно.

Именно туристическата езда преди около 16 години превръща селото в притегателен център за български и за чуждестранни гости. Тогава е създадена първата конна база в Бачево – „Пери Волас“. През 2015 г. пък една от общо трите конни бази в околността – „Русалиите“, става домакин на официален квалификационен турнир по издръжливост от календара на Българската федерация по конен спорт. Конните бази в Бачево постепенно започват да се развиват и като места за лечебна и терапевтична езда.

Близостта на селото до общинския

център Разлог и до Банско играе положителна роля по отношение на развитието на туризма – голяма част от хората в активна възраст работят, макар и сезонно, в туристически обекти в двата града, а и популярността на Бачево нараства и за него научават чуждестранни туристи и хора, закупили имоти в Банско.

Местните хора казват, че искат Бачево да се развие като място, привлекателно за туристи, но и да запази облика си на кътче, което е в хармония с традициите и природата. Твърдят, че това е бъдещето на устойчивия селски туризъм, и се шегуват, че тяхната далновидност и осъзнаването на „истината за туризма“ вероятно се дължи на факта, че Бачево е с най-висок коефициент на образованост на жителите си от всички осем населени места в община Разлог.

Селото е с добре изградена инфраструктура - със 100% изградена канализационна система и с асфалтирани улици. Има спортна площадка и стадион.

Бачево е едно от четирите места в община Разлог, надарено с богатството на топли минерални извори. Изворите се характеризират с различна температура и дебит, но на три от четирите места - в селата Бачево, Елешница и местността Катарино, те не са оптимално усвоени, сочат анализи в общинския план за развитие. Балнеолечебните дейности са съсредоточени предимно в село Баня, където има няколко големи хотела с минерална вода.

Иначе минералният извор в местността Ръждавец в близост до Бачево е

с доказани лечебни свойства. Качествата на водата са изследвани от учени от БАН, според които водата там лекува всякакъв тип кожни заболявания заради големите количества сяра в нея. Освен за балнеолечебни цели водата би могла да бъде използвана и като алтернативен източник за добив на енергия. В плана за развитие на общината топлият минерален извор в местността Ръждавец е посочен като подходящо място за изграждане на отоплителна инсталация, която да понижи изразходваното количество конвенционална енергия.

ХОПАТА

При последното преброяване на населението в Република България през 2011 г. за община Разлог са отчетени 20 598 души. Тенденциите не са различни от тези на национално ниво – и тук темпът на намаляване на хората се засилва при всяко следващо преброяване. При последното население за 10 години е намаляло с 1483 души. Обобщенията и изводите сочат, че в община Разлог се наблюдават отрицателен естествен и механичен прираст, обезлюдяване и старяване на населението. Бачево не е изключение от общата картина за общината. Има обаче няколко положителни показателя, по които селото заема водещо място сред осемте населени места в Разложката община.

За разлика от доминиращия брой за-

миращи села в България Бачево остава пример за будно и развиващо се село. През 2015 г. в Бачево са се родили 18 деца. Детската ясла и детската градина са със запълнен капацитет, а в основното училище „Св. св. Кирил и Методий“ учат около 80 деца. Бачево има най-висок дял на населението в трудоспособна възраст от всички осем населени места в общината – хората от 15 до 64 години в селото са 70% от жителите му. Другият показател, по който бачевци заемат челното място сред всички осем населени места в общината, е тяхната образованост. Според данните в общинския план за развитие в община Разлог има 13.4% висшисти, 44% със средно образование и 23.2% с основно образование. Осем процента е делът на хората, получили само начално образование, а останалите нямат никакво образование. Обобщеното представяне на данните показва, че коефициентът на образованост (включващ хората с висше и средно образование като част от общото население) е 57% за общината. А от отделните населени места коефициентът на образованост е най-висок в село Бачево - 64% от неговите жители са с висше или средно образование. За сравнение - в общинския център Разлог този дял е 61%.

Зад тези проценти и числа стоят будни млади хора, чийто осъзнат избор е да живеят, работят и да се развиват именно в Бачево. Само един от примерите в тази посока е Ива Попова – млада високообразована жена, която след следването си и пътувания из Европа се връща в Бачево и създава сдружение, чиято цел е да запази местните традиции чрез съвременните похвати в изкуството. Ива завършва журналистика в СУ „Св. Климент Охридски“. В театралната лабора-

тория към университета – „Алма алтер“, тя се запалва по алтернативния театър и започва активно да го изследва. Заминава за Вроцлав, Полша, където учи един семестър в Uniwersytet Wrocławski и работи като асистент на известната полска театрална актриса Рена Мирецка. След това се връща в България, защитава магистърска степен по културен мениджмънт и визуални комуникации в ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград и се връща да прилага наученото в родното й Бачево. Става секретар на местното читалище „Самообразование 1928 г.“ и основава сдружение „Ортосия“, което организира творчески прояви, като използва фолклорни елементи и ритуали

и ги пресъздава чрез различни съвременни форми. Ива и останалите четири млади жени, работещи в сдружението, предлагат широк диапазон от услуги - организиране на специални събития, тиймбилдинги, организация и провеждане на ритуали по сватбени тържества, фирмени партита, младежки обмени, театрални работилници, лагери и ателиета по приложни изкуства за деца.

ТРАДИЦИИТЕ

Културните преживявания в Бачево са съществена част от ежедневието, а

творческата изява и на отделния човек, и на общността има силни проявления, особено в празниците, свързани с народните традиции и историята. Културният живот в Бачево впечатлява с древността и колорита на традиционните си фестивали и сборове заедно с ревнострното отбелязване на народните празници.

Най-големият и почитан празник в селото е Тодоровден, наричан още Конски Великден, Конски празник, Лудото Тудорче, Тудурица. Местните хора не позволяват преданието за св. Тодор да бъде забравено, разказват го при удобен случай на всеки любознателен турист. Култът към св. Тодор като покровител на конете е широко разпространен в българските земи, а в Бачево изявата му е впечатляваща. Всички обичаи на този ден се правят за здравето на конете и на хората – месенето на ритуалния хляб, освещаването им в църквата, разпръскването на жито в нивите за плодородие. Най-зрелищната част от празника е надбягването с коне, наречено кушия, а основният обичай е ритуалът за хранене на конете. Изпълнява се от млади снахи, които дават на конете сол – за кърмилото, захар – за здрави и бели зъби, чесън – против уроки, царевица – да тичат бързо, и хляб – за да бъде плодородна годината.

Освен Тодоровден в културния календар на селото важно място заемат Нова година, Гергьовден и Голяма Богородица.

В изпълнението и спазването на тези традиции участие взимат всички самодейни колективи към местното читалище „Самообразование 1928 г.“, в тях творят около 70 души, които пазят паметта на поколенията, като пеят техни-

те песни, играят техните хора и разказват легендите им.

За разлика от други места в България, където ресурсът, с който разполага дадена туристическа дестинация, изглежда погубен или на път да бъде погубен, в Бачево секторът се развива с бавни темпове, но устойчиво, в хармония с природата и така, че ползите да се задържат в местните общности и хора.

Голямата печалба на всяка цена тук не личи като цел, съдържателите на къщи за гости в Бачево казват, че „не гледат на туриста като на 5 лева“. Той попада в приятна и уютна атмосфера, в която може и да не е обслужен като в хотел с пет звезди, но забавянето на поръчката или липсата на постоянно позициониран рецепционист в хотелчето може да бъде простено на цената на топлата усмивка, с която ще се извини майката на собственика на хотела (която често изпълнява ролята на готвачка), поднасяйки вкусна шупла (местно тестено изделие, което прилича на пита със сирене).

По данни на кметството в Бачево поминък на местните жители дават основно земеделието, животновъдството и туризмът. Основен катализатор на тези сектори е Общата селскостопанска политика на Европейския съюз, която осигурява директни плащания на собственици за земи и животни, както и разнообразни възможности за финансиране по Програмата за развитие на селските райони.

В селото има седем места за настаняване – къщи за гости и малки хотели, и около петнайсет кафенета и магазинчета. Земеделците и животновъдите в Бачево са 35. Десет от тях са спечелили финансиране по мярката „Млад фер-

мер“ от Програмата за развитие на селските райони и успешно развиват своите стопанства с картофи, краставици, калифорнийски червеи, зайци и пълпъдъци. Местните животновъди отглеждат овце, крави и коне. Туристическият сектор също дава поминък на хората от селото, като част от тях намират сезонна заетост в хотелите в Банско, Разлог и околността.

Има две местни фирми, които се занимават с дърводобив и дървопреработване, а в момента се строи работилница за ремонт на автомобили.

ПО ПЪТЯ НА КОНЯ

Вероятно не би било пресилено твърдението, че коневъдството е основна движеща сила на живота в Бачево. Неслучайно конят е символ, изобразен на герба на селото, може да бъде видян дори и на надгробни плочи. Трите конни бази и хората в селото имат общо повече от 200 коня. Конните бази, управлявани като семейни бизнеси, успешно развиват конен туризъм и спорт и предлагат обучение по конна езда и разходки с коне за начинаещи и за напреднали. В

допълнение има атрактивни услуги като стрелба с лък и офроуд приключения, тимбилдинг, пикник сред природата, зелено училище.

В последните години популярност добива хипотерапията - лечение с помощта на кон, при което основно средство е ездата и общуването между животното и човека. Смята се, че плавните движения на коня подобряват контрола върху седежа, положението на главата и тялото, както и координацията при болни от церебрална парализа, аутизъм, синдрома на Даун и гръбначни из-

кривявания. Хипотерапията не е способна да излекува напълно хората с увреждания, но ездата има много благоприятен масажир и раздвижващ ефект, обясняват треньорите по конен спорт и допълват, че понякога самото общуване между човека и коня действа оздравително.

Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) осигурява чудесна възможност за продължаване на местните традиции и за устойчивото развитие, като финансира два проекта, даващи модерен тласък на развитието на конния спорт и ездата. По програмата са финансирани изграждане на модерната конна база „Пери Волас“ и на сгушената на прекрасно място „Къща за приключенски туризъм“ към конна база „Русалиите“ – това са и двата проекта с най-високо грантово финансиране по ПРСР в Бачево.

Двете бази се развиват бързо благодарение и на растящата популярност на ездата в последните години. Те предлагат незабравими изживявания сред прекрасна природа, чисти продукти, произведени в собствени градини, традиционни местни ястия, безплатен достъп до интернет, като същевременно осигуряват работни места на местни хора. По този начин и двете бази привличат платежоспособни клиенти, които допринасят за развитието на местната общност не само с парите си, но и със съвети, контакти и влияние, включително за популяризиране на Бачево като конна дестинация от национално значение.

И на двете места се формират общности не просто от клиенти, а от съмишленици, макар самите тези хора да са външни за региона. Техните експертиза, опит, контакти и възможности обаче до-

принасят за развитието и на местната общност. Показател е фактът, че и двата обекта - конна база „Пери Волас“ и „Къща за приключенски туризъм“ към конна база „Русалиите“ - са успели да получат финансиране по ПРСР благодарение на експертните съвети и подкрепа на свои клиенти съмишленици.

Благодарение на това сега в „Русалиите“ редовно се провеждат семинари, конференции, обучения, тиймбилдинги и зелени училища, включващи езда и стрелба с лък. „Пери Волас“ пък привлича клиенти, предлагайки пансион на коне в модерна база и два апартамента за престой на техните собственици. И двете места се развиват като фамилен бизнес, движен от хора, израснали сред коне и впоследствие придобили впечатляващо специализирано образование, сертификати и опит в работата с коне.

През 2015 г. „Русалиите“ става домакин на официален квалификационен турнир по издръжливост от календара на Българската федерация по конен спорт. Сега се подготвя почвата за провеждане и на международни състезания на същото място. В „Пери Волас“ пък общността от съмишленици обсъжда създаването на сдружение, което да работи за екологичното образование сред местните хора и ограничаване на замърсяването на природата.

По този начин с подкрепата на Програмата за развитие на селските райони едно малко населено място в България дава добър пример как съчетанието на вековни традиции и модерни тенденции може да осигури щадящо природата устойчиво развитие на местната общност, да дава работа на местните хора и да запазва детския смях по малките селски улички. ■

Лична история СОФИЙСКИ „ЕМИГРАНТИ“ В БАЧЕВО

През последните няколко години не са рядкост хората, които се отказват от модерния начин на живот в градовете в търсене на спокойствие и хармония сред природата. Изборът на Цветанка и Цветан Ценеви да живеят в село Бачево е един от примерите за това. Симпатичното семейство с трите Ц-та напуска София, купува земи в Бачево с компенсаторни бонове и създава своя земеделска ферма с помощта на Програмата за развитие на селските райони (ПРСР). „Емигрирахме от лудницата в София“, е краткото им обяснение. Малко по-надълго разказана, историята им звучи така:

С Разложкия край не ги свързва нищо до момента, когато идват тук за пръв път по покана на тяхно приятелско семейство. Дотогава те работят и отглеждат децата си в София. Разказват, че се влюбват в тази част на Рила планина заради чистия въздух и възможностите, които дава: „Тук може да се развива селски туризъм, земеделие, да се произвеждат екологично чисти продукти.“

Компенсаторните записи, които Цеца получава като наследница на бежанци от Беломорска Тракия, се трансформират в земя в Разложката котловина. Разказва, че не било лесна задача да купи земя тук – хората трудно продавали, а онези, които склонявали, искали висока цена. Все пак успява да купи на търг парцел в землището на с. Бачево. И така 25-те дка земеделска земя се превръщат в „тяхното място“.

Справят се сами с предизвикателството да напишат бизнес план за целите на

кандидатстването им по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране“ от ПРСР. Предприемчивостта и амбицията им довеждат до успех. Подпомагането по мярка 141 не покрива напълно себестойността на продукцията, разказват Ценеви. Все пак са доволни, защото „след приключване на проекта стопанството ще си остане за нас“, казва Цецка.

Продукцията от слънчевия им имот не стига до пазара. Превръща се в консерви, компоти, сладка и конфитюри, замразени плодове и зеленчуци, които отиват към голямата фамилия на Ценеви – три деца и седем внуци, всички живеещи в София.

На имота си, отдалечен на 2 км от Ба-

чево, имат и малка къщичка, но липсата на електричество прави постоянното им пребиваване през зимните месеци невъзможно. През първите години Ценеви се връщат в София, като стане много студено, но миналата зима наемат квартира в селото и остават да живеят в Бачево. „Тук кипи живот, казват Цецо и Цецка. Има много млади хора, много чужденци, има лековита минерална вода, има всичко.“

Затова и мислят за развитие именно тук. По пътя между Бачево и Разлог имат друг имот, върху който правят планове да построят сламени къщички и да развият селски туризъм. Защото, усмихва се Цветан, „чистият въздух, контактът с природата и земеделието удължават младостта и живота“. ■

*Росица
Чатлабашева,
кмет на Бачево*

Кои са най-големите предимства на Бачево като място за живеене, за почивка и за правене на бизнес?

- Бачево се намира в южните склонове на Рила планина, на границата между Рила и Пирин, на 10 км от ски курорта Банско и 5 км от гр. Разлог. Селото е приютено в прегръдките на красивата Разложка котловина, на 920 м надморска височина. Климатът и величествената природа, минералните извори и чистият въздух, забележителностите и близостта до два изключително красиви града благоприятстват развитието на планински и селски туризъм. Наличието на обширно поле, пасища и ливади е предпоставка за развитието на земеделие и животновъдство.

Затова голяма част от населението на селото е превърнало тези дейности и в свой бизнес.

В Бачево има три конни бази, които предлагат уроци по езда, разходка с коне и терапевтична езда.

Развитието на туризма в селото и близостта до Банско и Разлог, както и изградените дърводелски работилници, хотели, къщи за гости, конни бази, магазини и заведения до голяма степен са решение на проблема с безработицата на населението и способстват за сравнително добрия стандарт на живот на хората.

Кои са най-големите недостатъци на Бачево като място за живеене, за почивка и

за правене на бизнес?

- Недостатъците на селото са далеч по-малко от предимствата, които има. Липсата на достатъчно места за забавления за учениците и младите хора, където да прекарват свободното си време, е един от проблемите, който трябва да се реши в краткосрочен план. Немалък е и проблемът с нерегламентираните сметища и недоброто състояние на някои пътища до ключови туристически обекти, които също карат много туристи да предпочетат други места за отдих и туризъм.

Кои са трите постижими цели, свързани с развитието на Бачево, които можете да решите до края на управленския си мандат през 2019 г.?

- Изграждане на нови детски и спортни площадки и места за отдих.
- Решаване на проблема с чистотата на селото.
- Асфалтиране на част от неасфалтираните улици в селото и привличане на инвестиции за подобряване състоянието на минералния извор „Банище“.

Нека си представим, че се връщаме 25 години назад във времето и вие сте кмет на Бачево с 25-годишен мандат. Какво различно бихте направили

в политиките за развитие на Бачево, имайки такъв дълъг хоризонт?

- В този 25-годишен период назад виждам екологичната политика на Бачево по-различна. И на този етап сега проблемът с нерегламентираните сметища и изхвърлянето на боклуци на ключови места нямаше да съществува. Екологичното мислене и възпитание на хората, както и тяхната отговорност към природните дадености ги виждам на по-високо ниво, ако бяха развивани в дългосрочен план.

Как си представяте Бачево след 10 години?

- Защо не да бъде град?
Представям си Бачево като утвърден туристически център на картата на България, с добре развит конен, планински и селски туризъм, с повече хотели и къщи за гости. С изградени спортни и детски площадки, физкултурен салон в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, нови озеленени площи и места за отдих, с изграден балнеологичен център „Банище“. И не на последно място - с асфалтирани улици и пътища и добре оформени тротоари и бордюри.
Всичко това ще бъде страхотна предпоставка младите хора да остават да живеят и да работят в Бачево.

Автор:
Анна Генчева

Редактор:
Любомир Василев

Това издание е по проект „CAP for CAP” („Creating Amazing Publicity for Common Agricultural Policy” – „Популяризиране на общата селскостопанска политика на Европейския съюз”), изпълняван от “Икономедиа” АД и съфинансиран от Европейския съюз, договор AGRI 2015-0230.

Тази публикация отразява единствено мнението на авторите и Европейската комисия не отговаря за съдържанието на информацията.

economedиа

Б

МОДЕЛИ ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ:

ДАЧЕВО

Това издание е съфинансирано
от Европейския съюз